KATSAUS

ANNNA KONTULA

Taistolaisuus puberteettikapinasta takinkääntöön

Historiallinen myytti on vahva poliittinen työkalu. Taistolaisuus on lähihistoriamme vahvimpia myyttejä. Miten sitten käsityksemme isäkapinasta ja takinkääntäjistä kestävät lähempää tarkastelua?

■ Miksi Pirkko Saisio palkitaan kirjallisuuden Finlandia-palkinnolla ja Gummerus tekee joulutiliä taistolaisnostalgialla?[1] Miksi nuoriso keräilee *Neuvostoliitto*-lehtiä ja Lenin-pinsseistä on tullut trendikästä retro-kamaa?

Puhe punaisesta 70-luvusta kiteytyy usein taistolaisiin. Suomen Kommunistisen Puolueen vähemmistösiiven johtohahmo Taisto Sinisalo antoi nimen löyhälle järjestöperheelle ja tiukalle aatesuunnalle. Vaikka taistolaisuus syntyi pilkkanimityksenä, tietyn osuvuutensa vuoksi se vakiintui myös liikkeen omaan kieleen.

Viimeistään Neuvostoliiton sortumisen jälkeen taistolaisuuden pääkallo ripustettiin kylän portille muistutukseksi siitä, kuka oli ollut väärässä ja kuka oikeassa. Poliittisesti merkityksetön vasemmistokommunistinen liike sai kannettavakseen historiallisen lipun, kaikki aikakautensa demonit ja gloorian.

2000-luvun alussa vanha taistolaismyytti on murtumassa ja uusi etsii vielä muotoaan. Hetken menneisyydestä on lupa puhua samaan hengenvetoon kaihoisasti, katkerasti ja huumorilla. Ennen kuin uusi totuus löytyy, elävät jäykkä suvaitsemattomuus ja lämmin solidaarisuus muistoissa ilman ristiriitaa.[2]

Kyse on historian uudelleen tulkinnasta. Niin käy aika ajoin, ja usein ammattihistorioitsijoiden työstä riippumatta. Kun yhteisön arvomaailma on murroksessa, myös menneisyys näyttäytyy erilaisena kuin aikaisemmin.

Historiallinen myytti on tarina, jossa on aina paljon faktaa, mutta myös paljon tarkoituksenmukaista fiktiota. Myytti on kollektiivinen kertomus, joka heijastelee jaettua arvomaailmaa ja usein palvelee vallitsevan asiaintilan pysyvyyttä.[3]

Sanonnan mukaan historia on aina vallassa olijoiden historiaa. Ne, joilla on lupa muistella tai kirjoittaa historiaa, määrittelevät sen totuuden. Sama toimii myös toisin päin: kuka hallitsee menneisyyttä, on yleensä myös vallassa. Useat samanaikaiset historian tulkinnat kertovat tavallisesti vallan murroksesta: jokin ideologia on heikentymässä ja se antaa muille enemmän tilaa.

Myytin ja tieteellisen historiantutkimuksen raja ei ole raja faktan ja fiktion välillä. Kysymys on menneisyyden tulkinnoista, joista toiset ovat perustellumpia kuin toiset. Vaikka tämä artikkeli tänään osallistuu myytin purkamiseen, huomenna se ehkä joutuu jo itse hajottamolle.[4]

Tampereen opiskelijataistolaiset

Eri tekstityypit valottavat perinteistä taistolaismyyttiä monipuolisesti. Esimerkiksi lehtiartikkeleissa liikkeen poliittisuus korostuu,

KONTULA 1 8.6.2004, 10:32

kun taas romaanit kuvaavat punaisia ihmissuhteita: liike aiheutti rikkaista perheistä tuleville jäsenilleen ahdistusta, jota sitten pyrittiin lieventämään vilkkaalla seuraelämällä. Taistolaismiehet harrastivat pöksyläihetystä ja naiset olivat rakkausasioissaan eksyneitä.[5] Muisteloissa kyse on useimmiten liikkeen silloisesta nuorisosta. *Nuortaistolaisten* keskeisimpiä toimintajärjestöjä olivat Suomen Demokraattinen Nuorisoliitto SDNL (jossa oltiin vähemmistönä) ja *opiskelijataistolaisten* Sosialistinen Opiskelijaliitto SOL.

Kun puhutaan taistolaisista, löytyy kertojasta riippumatta kaksi kiistatonta teesiä ylitse muiden: isäkapina ja takinkääntö.

Isäkapina-myytin mukaan tyypillinen nuortaistolainen oli kotoisin keski- tai yläluokkaisesta perheestä, jossa kunnioitettiin valkoisen Suomen perinteitä ja vannottiin kodin, uskonnon ja isänmaan nimeen. Neuvostoliitto ja kommunismi kiehtoivat ja kiinnostivat, koska mikään ei olisi voinut järkyttää vanhempia enempää. Ja jos tarina alkaa lapsuuden arvomaailman hylkäämisestä, se päätetään aatteen hylkäämiseen. Takinkääntäjällä tarkoitetaan ihmistä, joka hylkää ihanteensa tai kieltää menneisyytensä paremman urakehityksen tai muun henkilökohtaisen edun vuoksi. Nimitystä käytetään Suomessa yleisimmin juuri ex-taistolaisista.

Nuortaistolaisista ei ole tehty historiallista tutkimusta. Olemassa olevien tutkimusten[6] kysymyksenasettelu on keskittynyt yleensä muuhun kuin itse liikkeeseen. Kimmo Rentola on ainoita, jotka ovat tarkastelleet järjestöä myös aikalaislähteistön avulla. Hän mainitsee, miten monilta vasemmistonuorilta löytyi vuonna 1918 punaisten puolella sotineita isovanhempia, mutta Helsingin opiskelijataistolaiset olivat yhtä usein keskiluokkaisista kodeista kuin yliopiston väki keskimäärin. Jukka Relanderin artikkelissa nuortaistolaisuutta selitetään nimenomaan isäkapinana.[7]

Miten sitten selvittää isäkapinan ja takinkäännön paikkansapitävyyttä?

Tartun liikkeeseen sen yhden alajärjestön kautta. Vuonna 1972 perustettu Tampereen Yliopiston Marxilaiset Ryhmät (TYMR) sai opiskelijavaaleissa parhaimmillaan kolmanneksen kannatuksen.[8] Tampereella myös itseymmärrys opiskelijaliikkeestä syntyi jo syyskuun 1968 luentolakon yhteydessä, siis aikaisemmin kuin muissa yliopistoissa.[9] Vaikka TYMR perustettiin (1971) ja virallistettiin (1972) suhteellisen myöhään, järjestäytynyt opiskelijaradikalismi oli olemassa jo 1960-luvun lopulta.

Laajan kannatuksensa lisäksi TYMR on kiinnostava siksi, että se toimi muualla kuin pääkaupunkiseudulla. Useimmissa taistolaisuuden kuvauksissa muistetaan ennen muuta Helsingin yliopiston Akateemista Sosialistiseuraa, jonka suhde liikkeen keskusjohtoon oli aivan erilainen kuin maakuntien järjestökentällä. Vaikka aineistoni pohjalta Tamperetta ei voi luonnehtia sen tyypillisemmäksi SOL:ksi kuin Helsinkiäkään, on kohtuullista olettaa, että Tampereelta löytyvä opiskelijataistolaisuus edusti erilaista liikettä kuin pääkaupunkiseutu.

Olen testannut taistolaismyyttien pitävyyttä kahden tilaston avulla. Ne perustuvat vuoden 1974 jäsenluetteloon ja sen pohjalta tehtyyn lomakekyselyyn.[10]

Isäkapina

Julkisuuden viljelemä isäkapinamyytti edellyttää, että opiskelijataistolaisten tausta olisi lähellä perinteistä *koti, uskonto, isänmaa* -ajattelua. Siis keski- tai yläluokkainen, oikeistolainen ja ehkä myös maalainen.

Tamperelainen opiskelijataistolaisuus ei ollut leimallisesti keskiluokkaista, vielä vähemmän elitististä. TYMR-tilasto 1:n mukaan noin kolmannes (34 %) jäsenistöstä tuli työläiskodeista. Lisäksi olivat ne 14 % maataloudessa työskentelevien lapsia, joiden luokkataustan tarkka määrittely ei onnistu.[11]

Työläistaustaisten osuus on huomattava, kun kyseessä on yliopisto-opiskelijoiden järjestö 1970-luvun puolivälissä. TYMR edusti kuitenkin suhteellisen tasaisesti Tampereen yliopiston opiskelijoiden yleisempää sosioekonomista koostumusta. Verrattuna koko yliopiston opiskelijakantaan maataloudessa työskentelevien ja työläisten lapsia oli TYMR:ssä hieman keskivertoa vähemmän, keski- ja yläluokkaisia taas hieman enem-

KONTULA 2 8.6.2004, 10:32

män:[12]

	Tymriläisen huoltajan sosio-ekonominen asema	Opiskelijakunnan isien ammatit
Maataloudessa työskentelevät	16 %	18 %
Ylemmät toimihenkilöt	20 %	17 %
Alemmat toimihenkilöt	31 %	26 %
Työntekijät	34 %	39 %

Erot ovat kuitenkin niin pieniä, että niiden pohjalta ei voida tehdä johtopäätöksiä. TYMR:n luonne selviääkin ehkä paremmin, kun jäsenistön sosioekonomista taustaa katsotaan vielä sukupolven verran taaksepäin. Melkein puolet (43 %) kyselyyn vastanneiden taistolaisten isoisistä työskenteli maataloudessa. Vanhempien kohdalla sama prosentti on enää 16. Luvuissa näkyy 1960-luvun suomalainen rakennemuutos ja yhteiskunnan keskiluokkaistuminen.

1960-luvulla oli yleistä, että pientiloilta siirryttiin ensin työläisammatteihin ja sittemmin keskiluokkaan. Sosiaalinen nousu tapahtuu usein vasta, kun lapset on jo tehty, varsinkin silloin, kun nousu ei perustu koulutustaustaan. Näin voidaan olettaa, että monet keskiluokkaistenkin perheiden opiskelijat olivat syntyneet pienviljelijä- tai työläisperheisiin, joissa oltiin maalta kotoisin ja matkalla muihin yhteiskuntaryhmiin.

1960-luvulta lähtien yliopistoihin hakeutui yhä enemmän myös muiden kuin eliitin lapsia.[14] Sopeutuminen yliopistoon vaati varmasti lahjakkaammaltakin maalais- tai työläisnuorelta kovasti työtä. Sama tilanne lienee ollut niillä, joiden vanhemmat olivat vasta suhteellisen äskettäin nousseet keskiluokkaan.

Nuortaistolaisuus kuvataan usein ennen muuta keskiluokkaisten lasten isäkapinana, jonka johtohahmot tulivat maan merkittävimmistä talouden ja politiikan eliittisuvuista. Mielikuva liitetään ennen muuta pääkaupunkiseudun opiskelijaliikkeeseen. Kuitenkin Rentola osoittaa artikkelissaan, että myöskään Helsingissä taistolaisten sosioekonominen tausta ei poikennut opiskelijoiden valtavirrasta.[15]

Vahvan työläistaistolaisuuden Pirkanmaalla TYMR erosi kuitenkin kulttuurisesti Helsingin Akateemisesta Sosialistiseurasta. Vankimman jalansijan SOL sai juuri Tampereen yliopistossa, joka keräsi mm. opetusjaostojensa vuoksi tavallista enemmän työläistaustaisia nuoria.[16] Vaikutusta oli tietysti myös sillä, että Tampereella painottui-

Kuvio 1: TYMR:n jäsenistön isien ja isoisien sosioekonominen asema.[13]

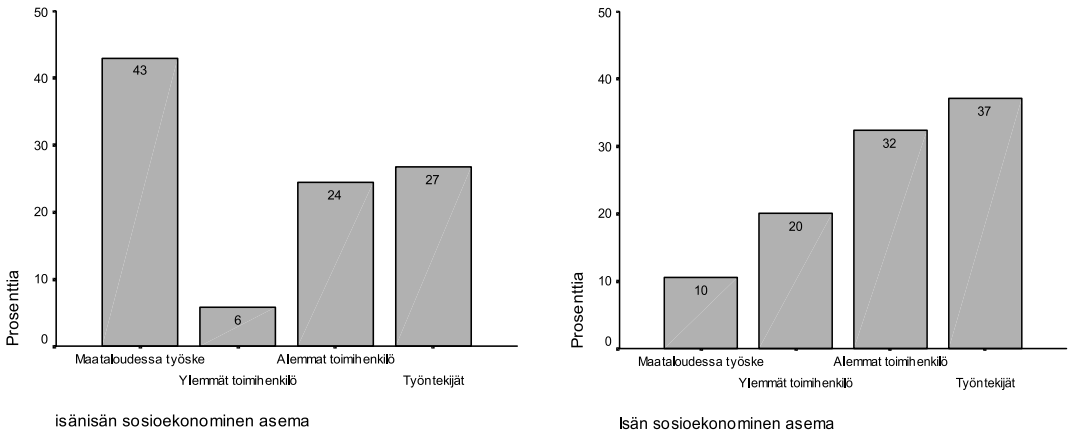

Lähde: TYMR-tilasto 2.

Taulukko 1: TYMR:n jäsenten kotipaikat sukupuolen mukaan prosentteina (N = 290).

			Kotipaikka			Yht.
			Suurkaupunki	Keskisuuri kaupunki tai kuntakeskus	Maaseutukunta tai pienehkö kaupunki	
Sukupuoli	Nainen	%	24,8	29,3	45,9	100,0
	Mies	%	25,6	37,6	36,8	100,0
Yht.		%	25,2	33,1	41,7	100,0

Lähde: TYMR-tilasto 1.

vat vasemmistolaiset yhteiskuntatieteet. Siten TYMR toimi huomattavasti Helsinkiä vasemmistolaisemmassa ilmapiirissä, ainakin ylioppilaskuntavaalien kannatuksella mitattuna.[17]

Vanhempien sosiaalisen aseman lisäksi jäsenistön luonnetta määritti, millaisesta ympäristöstä rekryytit olivat kotoisin. Siinä missä ASS:ssa korostui jäsenistön kaupunkilaisuus,[18] 1960- ja 70-luvun taitteessa Tampereen yliopisto keräsi opiskelijansa pitkälti pirkanmaalaiselta maaseudulta. Oheisessa kuviossa TYMR:n jäsenten kotikunnat on jaettu asukasmääränsä pohjalta kolmeen ryhmään. TYMR:n naiset olivat hieman miehiä useammin kotoisin maalta:

Kuvio kertonee siitä hämmennyksestä, johon ensimmäisen polven yliopisto-opiskelijat törmäsivät. Suurkaupunkien akateemisten vanhempien lapsille kouluttautuminen oli tuttu vaihtoehto, eikä raskaita tutustuttamiskäytäntöjä tarvittu. Sukunsa ensimmäiselle ylioppilaalle se oli kuitenkin radikaali ja rohkea ratkaisu. Sopeutumista vaikeutti puutteellinen tutor-järjestelmä.[19] Siksi ei olekaan ihme, että liikkeen luoma tiivis aatteellinen yhteisö sai niin positiivisen vastaanoton maalaisopiskelijoiden keskuudessa.

Tampereen yliopistoon tuli opiskelijoita tietenkin eniten lähialueilta, mutta muuten tasaisesti ympäri Suomea. TYMR:n jäsenistö oli vielä hiukan yliopiston keskivertoa valtakunnallisempi:

Melkein kolmannes jäsenistöstä oli kotoisin Hämeen läänistä, mutta muuten ja-

Kuvio 2: TYMR:n jäsenistön kotiläänit prosentteina (N = 290).

Uudenmaan lääni	%	15,5
Turun-Porin lääni		5,5
Hämeen lääni		27,9
Kymen lääni		11,0
Mikkelin lääni		6,2
Pohjois-Karjalan lääni		4,8
Kuopion lääni		4,5
Keski-Suomen lääni		6,6
Vaasan lääni		8,6
Oulun lääni		5,5
Lapin lääni		3,8
Yht.		100,0

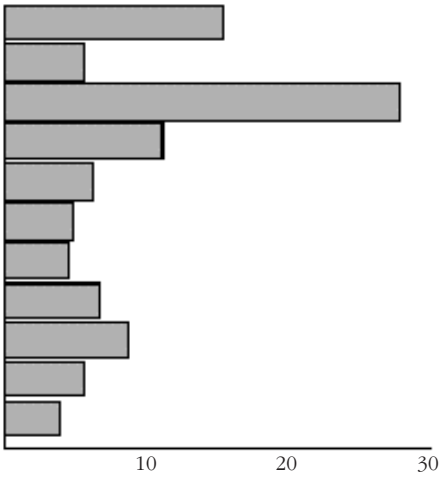

Lähde: TYMR-tilasto 1.

kauma on valtakunnallisesti tasainen: seuraavana tulevasta Uudenmaan läänistä oli kotoisin enää vain 15 %. Olennaista on, että verrattaessa Tampereen yliopiston opiskelijoihin yleensä, TYMR:n jäsen opiskeli keskimääräistä useammin kaukana kotoaan. Koko yliopiston opiskelijoita 47 % oli Hämeestä.[20]

Äskettäin vieraalle paikkakunnalle tullut opiskelija etsiytyy luontevammin mukaan koulunsa toimintaan kuin sellainen, joka voi edelleen asua kotonaan tai ainakin pitää yhteyttä aikaisempaan lähipiiriinsä. Lisäksi TYMR:n jäsenet olivat kotoisin paitsi kaukaa, usein myös hyvin erilaisesta ympäristöstä: lähes puolet (42 %) tuli maaseudulta. Varsinaisten suurkaupunkien kasvatteja jäsenistöstä oli vain neljännes (25 %).[21]

Kysymys ei kuitenkaan ole vain tästä. Kotipaikan kaukaisuus tai erilaisuus ei yksinään selitä, miksi juuri TYMR keräsi opiskelijoita toimintaansa, kun erilaisia poliittisia ja epäpoliittisia ryhmiä oli kymmeniä. Liikkeen luonteessa täytyi olla jotain, mikä teki siitä muita ryhmiä vetovoimaisemman.

TYMR:n rekrytoinnin vahvuus oli sen opintopiireissä. Niitä löytyi jo varhain 70-luvun alussa lähes jokaiselta ainelaitokselta. Aikana, jolloin opinnonohjausta ei juuri ollut, opiskelijoiden omilla lukupiireillä oli suuri merkitys. Niissä tietysti opeteltiin lukemaan tenttiin, mutta myös vaihdettiin paljon käytännön neuvoja yliopisto-opiskelusta. Ennen muuta niissä tutustuttiin ja rakennettiin sosiaalisia verkostoja.[22]

Tieteellisyyttä ja teoriaa ihannoiva TYMR sopeutui hyvin lukupiireistä lähteneeseen opintopiiritoimintaan. Erityisesti näitä piirejä tarvitsivat ne, joilla ei ollut tuttuja paikkakunnalla ennestään, siis kauempaa muuttaneet. Siten TYMR:n kuivana muistettu teoreettisuus saattoi olla sen menestyksen ehto. Teoreettisen marxismin merkitys on siksikin houkutteleva selitys, että se tarjosi luontevan sillan kouluttamattoman maalaisproletaarisen taustan ja akateemisen tulevaisuuden välille.

1970-luvulla ei ollut enää mikään itsestäänselvyys, että luokka-asema määräisi ihmisen äänestyskäyttäytymisen Erityisen kyseenalaista se oli niissä ryhmissä, joiden sosioekonominen asema oli muuttunut äskettäin ja siis luokka-asema epäselvä. Taistolaisen isäkapina ei tietenkään olisi edellyttänyt oikeistolaisia vanhempia: jo enemmistökommunistin mielestä oman lapsen loikkaus vähemmistöön olisi ollut tuomittavaa, saati sitten sosiaalidemokraattisille vanhemmille. Nuortaistolaisuus ärsytti ja provosoi, usein tarkoituksella.[23] Siten ei ole epäilystäkään, etteikö nuortaistolaisuudessa olisi varmasti ollut kyse myös sukupolvikonfliktista.

Isäkapinamyyttiin kuitenkin kuuluu

Taulukko 2: Vanhempien vasemmistolaisuus isän sosioekonomisen aseman mukaan prosentteina (N = 89).

			Vanhempien vasemmistolaisuus		Yht.
			Ain. toinen vanhempi sta vas.	Kumpikaan vanhempi sta ei vas.	
Isän sosioekonominen asema	Maataloudessa työskentelevät	%	20,0	80,0	100,0
	Ylemmät toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat	%	35,0	65,0	100,0
	Alemmat toimihenkilöt	%	61,5	38,5	100,0
	Työntekijät	%	87,9	12,1	100,0
Yht.		%	60,7	39,3	100,0

Lähde: TYMR-tilasto 2.

KONTULA 5 8.6.2004, 10:32

oleellisesti ajatus katkoksesta. Sen mukaan kyse ei ollut vain siitä, että vasemmistolaiset nuoret kritisoivat vanhempiaan flegmaattisesta aatteettomuudesta. Julkisuuden tarinassa nuortaistolaiset ovat kotoisin mielipiteiltään oikeistolaisista ja/tai konservatiivisista perheistä.

TYMR:n kohdalla ei voida puhua oikeistotaustaisesta jäsenistöstä. Kun mukaan lasketaan sekä äidin että isän poliittinen kanta, vasemmistolaisuuteen oli saanut kotonaan tutustua kolmannes yläluokkaisista, kaksi kolmannesta keskiluokkaisista ja jopa 88 % työläisperheiden lapsista. Ainoa taustaltaan vankasti ei-vasemmistolainen ryhmä olivat maataloudessa työskennelleiden lapset.

TYMR:n johto oli taustaltaan vasemmistolaisempaa kuin jäsenistö keskimäärin. Vuoden 1974 jäsenistä kolmannes nousi jossain vaiheessa vähintään TYMR:n johtotasolle. Tällä ryhmällä voidaan katsoa olevan vasemmistolaiset juuret: kolmella neljäsosalla (75 %) jompi kumpi vanhemmista oli ainakin sosiaalidemokraatti, kun jäsenistöstä keskimäärin 61 % tuli vasemmistolaisesta kodista.[24] Lisäksi järjestöstä ja varsinkin sen johdosta huomattava osa (38 %)[25] tuli perheistä, joissa poliittinen osallistuminen oli arkipäivää. Voidaan siis olettaa, että jäsenillä oli hyvät lähtökohdat ymmärtää niin vasemmistolaisuutta kuin vaikuttamista yleensäkin.

Takinkääntäjät

Kun ex-taistolaisten nykyistä elämistä ja olemista pohditaan, on tapana puhua takinkääntäjistä. Tyypillinen ex-taistolainen on yleisen käsityksen mukaan hylännyt aatteensa ja luo parhaillaan mukavaa, keskiluokkaista uraa.[26]

TYMR-tilasto 2:n perusteella on mahdollista luoda jonkinlainen kadonneen ex-taistolaisen ideaalityyppi. Kuten suurin osa ikäluokan yliopisto-opiskelijoista, myös entiset tymriläiset kuuluvat nyt hyvinvoivaan keskiluokkaan. Tyypillinen ex-taistolainen ansaitsee 25 000–40 000 euroa vuodessa ja on löytänyt keskiluokkaista, koulutustaan vastaavaa työtä. Tämä on odotettua ja vastaa yleistä käsitystä.

Sen sijaan nämä takinkääntäjiksi kutsutut ex-taistolaiset käyttäytyvät äänestyskopissa omituisesti: suurin osa äänestää vihreitä tai vasemmistoliittoa, kolmanneksi suosituin on skp.

Kuvio 3: Puolue, jota äänesti viimeksi. (N=111)

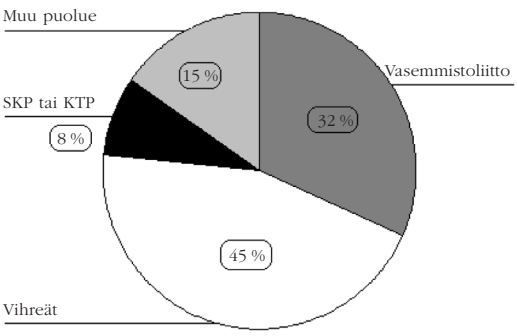

Lähde: TYMR-tilasto 2

Eikä tässä vielä kaikki. Tyypillinen kyselyyn vastannut ex-taistolainen käy aina äänestämässä, vaikka onkin puolueeseensa tyytymätön. Hän vastustaa Suomen NATO-jäsenyyttä (90 %) ja kierrättää jätteensä (92 %). Hän toimii aktiivisesti (61 %) ainakin yhdessä yhdistyksessä, joka useimmiten on jokin yhteiskunnallisesti vaikuttava tai yleistä hyvää edistävä järjestö (ay-osasto, ihmisoikeusjärjestö, mies/naisliike, ympäristöliike, rauhanjärjestö, puolue ym.). Monet kertovat koettavansa vaikuttaa myös kirjoittelemalla lehtiin, vaikka sitä ei kyselyssä erikseen tiedusteltu.

Tällä perusteella siis aineiston ex-taistolainen ei täytä tunnottoman takinkääntäjän kriteerejä. Syynä takinkääntömyyttiin ei voi olla myöskään menneisyyden peittelyssä. Vaikka 42 prosenttia valikoi seuran, jolle puhuu historiastaan, 54 % ilmoittaa, että eivät missään tilanteessa salaile nuoruutensa poliittisuutta.

Omassa arjessaan ex-taistolainen noudattaa arvoja ja elämäntapaa, jota voi kutsua vasemmistolaiseksi. Seuraavaksi esittelen viisi sitaattia, jotka kuvaavat suhteellisen kattavasti kerättyä aineistoa. Ne ovat kaikki perusteluita kysymykseen, pitikö vastaaja itseään takinkääntäjänä. Useista voi lukea

KONTULA 6 8.6.2004, 10:32

varsin huvittuneen asennoitumisen koko ongelmaan:

> Menin kommunistiseen liikkeeseen sisäpoliittisten mielipiteideni vuoksi (tuloerot, työsuojelu, pienen ihmisen sortaminen ...) eivätkä ne mielipiteet ole muuttuneet.
>
> Järjestödemokratian suhteen olin kriittinen jo silloin ja olen yhä, kaikkialla.
>
> Tuli kyllä uskotuksi liikaa reaalisosialismiin. Mutta väärästä uskosta luopuminen oikeampia tietoja saatuaan on tuskin takinkääntämistä.
>
> Haluan edelleen olla osa piikkiä tämän yhteiskunnan lihassa – omalla tavallani; siis olen ennallani.[27]
>
> Ei ole mitään syytä luopua ideologisesti kestävistä – vaikkapa ihanteista. Järjestögangsterismia en ole koskaan hyväksynyt ja sitähän pol. puolueiden toiminta nykyisinkin on.
>
> Vapaus – kyllä!
>
> Veljeys/sisaruus – kyllä!
>
> Tasa-arvo – kyllä![28]

Näissäkin sitaateissa kuitenkin sivutaan niitä liikkeen negatiivisia puolia, joihin haluttiin tehdä eroa: järjestödemokratian puute tai suoranainen gangsterismi, liika Neuvostoliiton ihannointi. Vastaajat pitävätkin tärkeänä pohtia, mistä on luovuttu ja mistä ei. Yleensä vastaus on, että ihanteet ovat samat, mutta nyt niitä toteutetaan eri tavalla. Enää ei olla taistolaisia, mutta omaan menneisyyteen on selvä jatkuvuussuhde.

> En ole tavoitellut omaa etuani. Luopuminen poliittisesta toiminnasta on ollut luonnollinen kehitysvaihe. Nuorena pitää olla innostunut ja ihanteellinen, vanhempana aiemmin esitetyt mielipiteet hymyilyttävät, mutta ei niitä pidä katua tai hävetä, jos on ollut rehellinen. Kun tulee ikää, perhettä, erilaisia huolia, niin tottahan näkökulma asioihin muuttuu. Samalla pitää ymmärtää nykynuoria "vouhotuksineen" (ympäristöliikkeet, eläinaktivistit jne.) He ovat nyt sitä samaa joukkoa kuin me aikanaan. 20–30 vuoden päästä heitä hymyilyttää omat intonsa tänään.[29]
>
> Maailmankatsomukseni on perusteiltaan sama kuin ennen.
>
> Taisto Sinisalon sanoin 'Itse elämä' on opettanut mistä käsityksistä on syytä luopua ja mitä säilyttää.[30]

Toisaalta aineistosta löytyy joitakin, jotka ilmoittautuvat selkeästi takinkääntäjiksi. Yleensä silloin korostetaan taistolaisen liikkeen heikkouksien lisäksi vapaan kapitalismin siunauksellisuutta. Vaikka vastausryhmä on pieni, se kertoo takin kääntämisen käsitteestä: konkreettisesta järjestöstä luopuminen ei riitä, pitää vaihtaa myös ihanteita.

> Olen kuulunut aktiivina Vihreään Liittoon.
>
> Myöhemmin koettuani hengellisen heräämisen olen hylännyt politiikan lapsellisena hiekkalaatikkonahisteluna.
>
> Yhteiskunnallisesti uskon lähes vapaaseen (perusturvan osalta säänneltyyn) markkinatalouteen. Vapaa kilpailu tuo parasta kehitystä ja edistystä.[31]

Takinkäännöllä on ex-taistolaisten näkökulmasta hankala kaksoismerkitys. 2000-luvun puheessa se merkitsee lähinnä markkinatalouden kannattajaksi siirtymistä, 1970-luvun taistolaisessa käsitteistössä siihen riitti kommunistien enemmistösiiven ymmärtäminen. Tämä saattaa osaltaan selittää sitä, miksi ex-taistolaiset ovat suhteellisen nurkumatta antaneet nimittää itseään takinkääntäjiksi: ehkä he kokevat sitä osittain olevansa, ainakin 70-lukulaisittain.

Taistolaisten tausta ja tulevaisuus

Tässä artikkelissa olen tehnyt kolme keskeistä päätelmää isäkapina-myytin käyttökelpoisuudesta opiskelijataistolaisuuden selittäjänä:

Vain noin puolet tymriläisistä tuli keski- tai yläluokkaisesta kodista. Näistäkin merkittävän osan on täytynyt syntyä työläis- tai maanviljelijäperheeseen, koska heidän vanhempansa olivat ensimmäisen polven keskiluokkaa.

TYMR:n jäsenistö oli kotoisin kauempaa kuin Tampereen yliopiston opiskelijat keskimäärin. Monelle taistolaiselle tai heidän vanhemmalleen maaltamuutto oli omakoh-

KONTULA 7 8.6.2004, 10:33

tainen kokemus.

Kaikkiaan 61 prosenttia TYMR:n jäsenistöstä ja 75 prosenttia sen johdosta oli saattanut omaksua vasemmistolaisuuden vanhemmiltaan. Kun katsotaan taistolaisten poliittista taustaa vielä sukupolven verran taaksepäin, vasemmistolaisten vaikutteiden osuus kasvaa.

Kolmen päätelmän perusteella ei voi sanoa, etteikö liikkeessä olisi ollut isäkapinaa. Sen sijaan voidaan todeta, että isäkapina ei riitä: kaikista yliopistoista opiskelijataistolaisuus näyttää menestyneen parhaiten siellä, missä ylempien yhteiskuntaluokkien osuus oli vähäinen. Symbolitasolla isäkapina on ehkä pätevä selitys. Se ei kuitenkaan kerro, miksi juuri taistolaisuus nousi niin näkyvään asemaan tai miksi toiset liittyivät siihen ja toiset taas eivät. Se ei myöskään anna kovin paljoa tilaa sille ex-taistolaisen 2000-luvun kokemukselle, jossa liittymisen syyksi muistetaan mieluummin kaunis aate tai hauska seura.

Olen etsinyt syitä opiskelijataistolaisuuteen ensimmäisen polven ylioppilaiden joukkoryntäyksestä yliopistoihin. Oletan, että kaukana kotoaan opiskelevat nuoret pyrkivät sopeuttamaan maailmankuvaansa akateemiseen ympäristöön ja etsivät perhettä. Tuloksena oli lukeva ja taisteleva opiskelijajärjestö, jossa saattoi olla mukana vain kokonaan. Ainakin osittain opiskelijataistolaisuuden voima lähti keskiluokkaistumisen ongelmista ja siksi liike oli voimakkain juuri Tampereella.

Lähteitteni valossa tyypillinen ex-taistolainen ei ole takinkääntäjä. Hän kokee, että 70-luvun ja 2000-luvun maailmankuvien välillä on eroja, mutta enemmän jatkuvuutta kuin katkosta. Hän on edelleen yhteiskunnallisesti aktiivinen ja mieltää itsensä vasemmistolaiseksi. Suuri enemmistö vastanneista ei halua samaistua takinkäännön myyttiin. Sitä ei ole kielletty, kun ei ole ollut voimia, jaksamista tai haluakaan. Monet kirjoittavat, että toisenlaista ex-taistolaisen tarinaa ei olisi ollut mahdollista saada uskottavasti esiin, tai sitten se olisi leimattu yksittäistapaukseksi. Ehkä omaa kokemusta jopa pidettiin yksittäistapauksena. Tilanne hankaloitui entisestään Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.

Silti monet ajattelevat menneisyydestään kuten Kauko Tuovinen:

> ”Vanhanaikaista” oikeudenmukaisuuden ihannettani en pyydä anteeksi – enkä sitä nykyisessä ”arvokeskustelussa” anteeksi saisikaan, teiltä leipäjonohallitusten äänestäjiltä. Oikeudenmukaisuus on osoittautunut kovin vaikeaksi asiaksi ja muuttunut miltei salonkikelvottomaksi. Silti en osaa antaa anteeksi niille entisille tovereilleni, jotka nyt rypevät markkinaliberalismin röyhkeässä ja kyynisessä valtavirrassa. [...] Neuvostoliiton puolustelussa olin lopulta häviäjien joukossa. Häviäjien joukossa tunnun olevan myös oikeudenmukaisuuden, köyhien ja heikkojen puolustamisessa. Se tuntuu katkeralta.[32]

Taistolaisuus – nyt?

Tieteellisen historiankirjoituksen kannalta myytti on usein anakronismia, sosiaalisten identiteettien kannalta välttämättömyys. Tämä näkyy siinä, miten taistolaisuuden tarina kertoo enemmän omasta ajastamme kuin 1970-luvusta. Meillä on taipumus muistaa menneisyydestä ne asiat, jotka selittävät tai palvelevat nykyisyyttä.[33] Jos taistolaisuus olisi vain historiallinen ja vain historiassa merkittävä ilmiö, siitä ei puhuttaisi lainkaan.

Ei ole yhdentekevää, kuka menneisyyden kuvauksen esittää, onko hänellä siihen kulttuurissaan auktoriteettia. Puhetapojen välisissä konflikteissa toden ja valheen välistä rajaa on usein vaikea löytää. Siksi onkin järkevämpää tarkastella puhetapoja tietyn ryhmän intressien näkökulmasta. Ei voi olla pohtimatta, miksi hyvinkin viisitoista vuotta vallalla ollut taistolaiskuva kyseenalaistuu juuri nyt. Se kun osuu ajallisesti yhteen kahden reviiritaistelun kanssa:

Korkeasti koulutetut ex-taistolaiset (nyt yli 50-vuotiaat) alkavat nousta valtaan. Tähän saakka yhteiskunnan keskeinen päätösvalta on ollut nk. 60-lukulaisilla, jotka puolestaan jäävät pian eläkkeelle.

Toisekseen 1970-luvulla syntyneet taistolaisten lapset raivaavat parhaillaan tietään työmarkkinoille. Myös he hyötyvät, jos lap-

KONTULA 8 8.6.2004, 10:33

suuden tutut tavat ja toimintamallit alkavat saada arvostusta.

Yhä useammin julkisuudessa tapaa extaistolaisten tekstejä, joissa taistolaisen 70-luvun ja nykyisen toiminnan välillä nähdään selkeä jatkumo. Se on uutta.[34] Demonisoivan taistolaiskuvan rinnalle on syntymässä toinen, romantisoiva. Myyttiä on muutettava, koska uuden vasemmistolaisen ajattelun ja ennen muuta kulttuurin edellytyksenä on toisenlainen menneisyyskäsitys. Taistolaisuudesta ei keskustelekaan enää vain 70-luvun ex-radikaaleja. Se kiinnostaa myös parhaillaan aikuistuvaa – ja vauhdikkaasti vasemmistolaistuvaa – sukupolvea. He ovat liian nuoria muistaakseen lapsuudestaan taistolaispopin sanoituksia, mutta riittävän vanhoja tunnistaakseen niiden sävelet.[35]

Helsingin Sanomien haastattelussa tutkija Matti Virtanen muistuttaa, että poliittisella aatemaailmalla on tapana olla perinnöllistä. Hänen mukaansa julkisuuteen ovat nyt astumassa Vanhan valtaajien ja taistolaisten lapset. Tutkija Jukka Relanderkin painottaa samassa artikkelissa, miten vasemmistolaisuus on monelle nuorelle ”lapsuudenkoti ja äidinkieli”.[36]

Ilmiö on riittävän näkyvä herättääkseen huolestusta. 70-lukulaiset taistolaisen liikkeen ulkopuolelta pelkäävät niiden marxilais-leniniläisten radikaalien paluuta, joista jo kerran päästiin. Nuorten innostusta yhteiskunnalliseen aktivismiin ja heidän punaista fiilistelyään ei kyetä katsomaan irrallaan 70-luvusta – vaikka harvalla nuorella itse asiassa on selkeää käsitystä siitä, mitä taistolaisuus oli.[37]

Myytissä on kysymys enemmästä kuin vain poliittisten suuntausten välisestä taistelusta. On kysymys laajemmin siitä, miten meillä määritellään politiikkaa, historiaa, tulevaisuuden vaihtoehtoja tai ihan vaan jokaisen arkista olemista. Kaikki tapamme puhua taistolaisuudesta ottavat kantaa. Kaikki kertovat jotakin menneisyydestä, mutta myös tavastamme ymmärtää nykyisyyttä. Ennen muuta ne kertovat siitä, millaista tulevaisuutta me toivomme tai pelkäämme.

1. Pirkko Saisio (2003) *Punainen erokirja,* Helsinki: WSOY; Laura Honkasalo (2001) *Sinun lapsesi eivät ole sinun,* Jyväskylä: Gummerus.
2. Ks. esim. Hannu Harju ’Näyttelijä ajautui luottamustoimiin’, *Helsingin Sanomat* 18.7.2000; ’Ikuiset aaveratsastajat’, *Kansan Uutiset* 20.3.2001; Olavi Koivisto ’Tiusanen tuskin poikkeus’, *Ilta-Sanomat* 18.1.2001; Jouko Koivistoinen ’Taistolaisten tavoitteissa myös hyvää’, *Helsingin Sanomat* 17.7.2000; Veli-Pekka Lehtonen ’Miltä tuntuu näytellä käsikopelolta, Kristiina Halkola?’, *Helsingin Sanomat*, Nyt-liite, 5.–11.2001; Sinikka Nopola ’Huomasiko työmies Tuure Lehénin?’, *Helsingin Sanomat*, Kuukausiliite, 1.4.2000; Tuija Parvikko ’Valkoisen terrorin kolmas aalto’, *Kansan Uutiset* 19.1.2001; Yrjö Rautio ’Taistolaisuutta romantisoidaan jo’, *Kansan Uutiset*, Viikkolehti 5.4.2002; Saska Snellman ’Porvari näkee punaista’, *Helsingin Sanomat* 3.3. 2002; Saska Snellman ’Punainen on taas muotia’, *Helsingin Sanomat* 6.1.2002; Kalevi Suomela ’Miljoonat eivät nähneet eivätkä ymmärtäneet mihin ismit johtavat’, *Helsingin Sanomat* 7.1.2001; Sanna Ukkola *’Mitä taistolaisista tuli isoina?’, Ilta-Sanomat* Plussa 12.10. 2002; Johanna Vehkoo *’Näytösoikeudenkäynnissä puitiin 70-luvun rikoksia vakavan humoristisesti: Taistolaisleima kestää isältä pojalle’, Aviisi* 25.4.2001.
3. Juhani Mylly (1989) *Traditio järjestelmä symbolit: Tutkielmia Suomen poliittisesta kulttuurista 1800- ja 1900-luvuilta,* Turun yliopiston julkaisuja, sarja C76, Turku, 156–157. Samuel Raphael & Thompson Paul (1990) ’Introduction’, teoksessa *The Myths We Live,* London: Routledge, 6.
4. Artikkeli perustuu pro gradu -tutkielmaani (2003) *Kuollut muttei kuopattu: taistolaisuus ja miten sitä muistetaan,* Tampereen yliopiston Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.
5. Staffan Bruun (2001) *Bailut barrikadeilla,* Helsinki: Otava; Anja Snellman (1999) *Paratiisin kartta,* Helsinki: Otava; Rauni Paalanen (1990) *Agitaattorin morsian,* Helsinki: Kirjayhtymä; Riitta Vartti (1992) *Nuoruuden yliopistot,* Helsinki: Kirjayhtymä. Jonkin verran yhtäläisyyksiä selittää se, että vaikka opiskelijataistolaisuus oli valtakunnallinen ilmiö, kaikki siitä kertovat romaanit sijoittuvat pääosin Helsinkiin, usein vielä muutaman neliökilometrin alueelle aivan Helsingin keskustaan. Kirjojen taistolaiskuvaan vaikuttaa myös kirjailijoiden henkilöhistoria: kaikki ovat kuuluneet liikkeeseen tai seuranneet sitä läheltä. Lehtikirjoittelusta ks. viite 3.
6. Matti Hyvärinen (1985) *Alussa oli liike: Tutkimus yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista,* Tampere: Vastapaino; Matti Hyvärinen ’Tillikkavallankumoukselliset’: Alkoholi opiskelijaliikkeen aktivistien poliittisissa elämänkerroissa, *Alkoholipolitiikka* 6/1990; Matti Hyvärinen (1994) *Viimeiset taistot,* Tampere: Vastapaino; Heikki Mäki-Kulmala (1988) *Kankeat karnevaalit – opiskelijaliike Tampereen yliopistossa,* TAMY:n julkaisusarja 2/1988, Tampere; Eeva Peltonen (1998) ’Nais- ja miesmuistoja 1970-luvulta’, teoksessa toim. Matti Hyvärinen et al. *Liikkuvat erot: Sukupuoli elämänkertatutkimuksessa*, Tampere: Vastapaino; Tapani Suominen (1997) *Ehkä teloitamme jonkun: Opiskelijaradikalismi ja vallankumousfiktio 1960- ja 1970-lukujen Suomessa, Norjassa ja Länsi-Saksassa,* Helsinki: Tammi; Matti Virtanen (2001) *Fennomanian perilliset: Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka,* Hämeenlinna: SKS.
7. Kimmo Rentola (1990) ’Nuortaistolaisuuden synty I: Ratavarren ryhmä ja muut varhaiset nuorleninistit

KONTULA 9 8.6.2004, 10:33

(1967). *Politiikka* 32 (1990): 4, 104; Jukka Relander (1999) 'Taistolaisuuden psykohistoriaa', teoksessa Sari Näre (toim.) *Tunteiden sosiologiaa II: Historiaa ja säätelyä*, Helsinki: SKS; Jukka Relander 'Ulkoinen totuus ja sisäinen kokemus taistolaisessa opiskelijaliikkeessä', *Tieteessä Tapahtuu* 4/1997. – Matti Virtasen (2001) tavoin Relander pitää Tshekkoslovakian miehityksen hyväksymistä keskeisenä, joskin eri näkökulmasta. Hänelle ratkaiseva käänne ei ole miehitys itsessään vaan hetki, jolloin taistolaiset alkoivat käyttää sitä tunnuksenaan. Relanderin mukaan 1960-luvun lopulla oltiin vielä samastuttu sorrettuun, oltu mielenosoittajien, köyhien, Vietnamin jne. puolella keskiluokkaa, Yhdysvaltoja ja viranomaisia vastaan. Miehityksen hyväksyminen merkitsi "liittoutumista hyökkääjän kanssa uhria vastaan".

8. Se oli suhteellisesti paljon enemmän kuin missään muussa yliopistossa, sillä vaikka taistolaiset toimivat kaikissa korkeakouluissa näyttävästi ja hallitsivat suurta osaa opiskelijoiden aktiviteeteista, valtakunnallisesti Kokoomuksen Tuhatkunta oli 1970-luvun opiskelijavaaleissa suurin poliittinen ryhmä.

9. Laura Kolbe (1996) *Eliitti, Traditio, murros: Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunta 1960–1990,* Helsinki: Otava, 399. TYMR kasvoi pitkään enemmistöläisen TOS:n, Tampereen Opiskelevien Sosialistien sisällä.

10. *TYMR-tilasto 1* perustuu vuoden 1974 jäsenmaksunsa maksaneiden luetteloon. Paperi ei ilmeisesti ole aivan täydellinen. Siitä puuttuvat tietenkin kaikki ne, jotka jättivät tuona vuonna jäsenmaksunsa maksamatta. Jäsenluettelon nimet olen tarkistanut Tampereen yliopiston opiskelijarekisteristä. Kuusitoista nimeä jäi löytämättä. Tiedossa onkin, että järjestöön kuului jonkin verran myös muita kuin opiskelijoita, esimerkiksi avioliiton tai läheisen ystävyyssuhteen vuoksi. Koska heistä oli mahdotonta saada tarvittavia tietoja, 319 nimen luettelosta on tilastossa vain 303 Tampereen yliopiston opiskelijaa.

Opiskelijarekisterin kolmesta kortistosta kerätyt tiedot muodostavat kokonaisuudessaan suhteellisen yksiselitteisen ja ongelmattoman aineiston. Kotipaikkakuntien kohdalla käytin luokittelussa apunani tilastokeskuksen tietoja 1960-luvun kuntien asukasmääristä. (Asuinkuntien suuruudesta *Suomen tilastollinen vuosikirja 1970. Tilastokeskus, Helsinki 1971.*) Sosioekonomisen aseman luokituksessa hyödynnän mukaillen tilastokeskuksen vuoden 1989 luokitusta ("Sosioekonomisen aseman luokitus. Käsikirjoja 17. Tilastokeskus, Helsinki 1989.")

TYMR-tilasto 2 perustuu helmikuussa 2001 toteutettuun lomakekyselyyn, jossa pyrittiin selvittämään entisten tymriläisten aatteellista taustaa ja nykyistä maailmankuvaa.

Kyselyitä lähti TYMR-tilasto 1:n jäsenistöstä 265:lle. Löytämättä jäi 37 ex-taistolaista. Lomakkeita palautui 111, siis 42 % lähetetyistä. Kyseltävän aiheen erityisluonteen vuoksi on oletettava, että vastanneiden joukko on systemaattisesti valikoitunutta.

Näin siis TYMR-tilasto 2:n tuloksia voidaan pitää vain viitteellisinä. Aineisto on liian pieni ja liian huono pitkälle vietyjen tulkintojen tekemiseen. Toisaalta se on paras ja edustavin aineisto, joka tällä hetkellä on ylipäätään mahdollista kerätä suurelta joukolta ex-taistolaisia. Viitteellisinäkin sen antamat tulokset ovat mielenkiintoisia.

Lomakkeessa tiedusteltiin perustietojen lisäksi poliittisia mielipiteitä, nykyistä työtä ja sidosjärjestöjä. Siinä pyydettiin selvittämään myös vastaajien vanhempien ja isovanhempien sosioekonomista asemaa ja poliittista aktiivisuutta. Kyselylomakkeessa on myös avokysymyksiä, erityisesti takinkäännön käsitteeseen liittyen.

11. Ongelmana on, että lähteistä ei ole mahdollista selvittää tarkemmin maataloudessa työskentelevien luokka-asemaa: merkintä "maanviljelijä" kun saattoi tarkoittaa yhtä hyvin pienviljelijää tai vaurasta tilallista. Oletan kuitenkin, että suurin osa maanviljelijöiksi merkityistä oli pientilallisia. Näin jo siksi, että varsin usein maanviljelijä-isän on ilmoitettu toimineen osan vuotta "työmiehenä". 1970-luvulla suurin osa Suomen maatiloista oli pientiloja, jotka elättivät viljelijänsä vain osittain.

12. Asetelma on koottu kahdesta lähteestä: tiedot TYMR:n jäsenistä ovat TYMR-tilasto 1:stä, tiedot opiskelijoista taas Mervi Kaarninen & al (2000), *Murros ja mielikuva: Tampereen yliopisto 1960–2000,* Tampere: Vastapaino, 191. Kaarnisen luvuista on poistettu rivit "jokin muu" ja "ei tietoa", yhteensä 7 % Tampereen yliopiston opiskelijoista. Sen jälkeen prosenttijakauma on laskettu uudelleen. Luvut ovat vuodelta 1975, siis vuotta myöhemmin kuin tymriläisten kohdalla. Luokittelut eivät välttämättä vastaa täysin toisiaan, joten vaihtelu TYMR:n ja koko opiskelijajoukon välillä saattaa johtua erilaisesta luokittelusta.

13. TYMR-tilasto 1:ssä huoltaja tarkoittaa pääsääntöisesti isää, mutta au-lasten ja isänsä menettäneiden kohdalla myös äitiä. TYMR-tilasto 2:ssa sosioekonominen tausta on määritelty pelkästään isien kautta.

14. Kaarninen 81.

15. Kimmo Rentola (2003) 'Kevään 1968 isänmaan toivot', teoksessa Sakari Saaritsa ja Kari Teräs (toim.) *Työväen verkostot*, Väkivoimakas 16, Vaasa: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 104.

16. Kaarninen 192.

17. Vasemmistolaisuuden kanssa esiintyvän "mies ja ääni" -periaatteen kannatus oli vuonna 1970 erityisen suurta yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Kannatus oli yhteiskuntatieteissä noin 64 % ja sosiologiassa kaikkein korkein. Heikki Lehtonen *Hallinnonuudistus: suhtautuminen, vaikutusmahdollisuudet ja vaikuttimet,* Tampereen yliopiston opintotoimisto, tutkimuksia ja selvityksiä 10/1971, 9–10, 32.

18. Rentola (2003) 105.

19. Tutor on yleensä pidemmälle ehtinyt opiskelija, joka tukee ja neuvoo ensimmäisen vuoden opiskelijaa opintojen aloittamisessa.

20. Tampereen yliopiston opiskelijatilasto syyslukukaudella 1974, 33.

21. TYMR-tilasto 1

22. Opintopiireistä esim. Olavi Paronen & Matti Piispa, *Muuttuva suomalainen ainekerho: Interaktion Kehityslinjoja vuosina 1965–1974.* Sosiologian syventävien opinnäytetyö, Tampereen yliopisto, AK, 2, 12.

23. Esimerkiksi kannanotossa Prahan kevääseen oli kyse paitsi opillisesta erottautumisesta, myös aimo annos uhoa. Ks. Jaakko Laakso, 'Tshekkoslovakian kevät', *Soihtu* 3/1970.

24. TYMR-tilasto 2.

25. TYMR-tilasto 2.

26. Takinkäännön käsite on kuitenkin monimutkaisempi. Yhtenä takinkääntäjän malliesimerkkinä mainitaan usein Björn Wahlroos. Hän toimi nuoruudessaan muun muassa taistolaisessa teiniliikkeessä. Wahlroos on ilmoittanut selkeästi luopuneensa marxismista. Hän on tunnettu ja rikas pankki- ja talousmies. Hänestä suomalaisella yliopistoväellä oli ainakin vie-

KONTULA 10 8.6.2004, 10:33

lä edellä siteeratun haastattelun aikaan paljon oppimista USA:sta: tunteilu, asenteet ja moralisointi pois ja tulosvastuuta tilalle! (Pere Eeva-Liisa Pere 'Työtä sure, rahaa of course, valtaa why not', *Helsingin Sanomat*, Kuukausiliite, 24.12. 1987). – Wahlroos on päivänselvä takinkääntäjä kaiken muun paitsi yhden suhteen. Näyttäisi siltä, että hän ei kääntänyt takkiaan opportunistisista syistä. Mikään ei todista, etteikö hän nyt uskoisi vapaisiin markkinoihin yhtä aidosti kuin aikanaan sosialismiin. Jos ihminen toimii omatuntonsa mukaan, voidaanko silloin puhua takinkääntäjästä? Pyysin kyselyssäni määrittelemään takinkäännön käsitettä. Monet vastanneista nostivat juuri epärehellisyyden yhdeksi tärkeimmistä takinkäännön kriteereistä. Rehellisyyttä tai muita ihmisen perimmäisiä motiiveja emme kuitenkaan voi mitata. Voimme vain katsoa ihmisten toimintaa ja toteutuneita valintoja.

27. Lomakevastaus 77.
28. Lomakevastaus 79.
29. Lomakevastaus 31.
30. Lomakevastaus 111.
31. Lomakevastaus 11.
32. Kauko Tuovinen (2001) 'Taistolaisuus ei kaduta', *Ilta-Sanomat*, 5.–7.1.2001.
33. Elizabeth Tonkin (1990) '1. luku teoksessa' *The Myths We Live,* London: Routledge, 25.
34. Harju A12. Satu Hassi Tapio Karin haastattelussa 'Satu Hassi arvostelee kauppa- ja teollisuusministeriötä: Energialaskelmissa käytetty jippoja', *Kansan Uutiset*, 5.1.2001.
35. Jotain ilmiöstä kertoo sekin, että muutaman vuoden ajan vanhan taistolaispopin siirtäminen cd-levyille on ollut kannattavaa. Cd:t ovat siinä määrin hyväksyttyjä, että niitä myydään suurissa levykaupoissa.
36. Snellman (2002b) D1.
37. "On nuoria, jotka uskovat edustavansa uutta ja raikasta radikalismia, mutta edustavatkin samaa iänikuista stalinismia, jota taistolaiset jo 70-luvulla." Yrjö Rautio 'Historiasta ei pääse kieltämällä', *Kansan Uutiset* 23.11.2001.

KONTULA 11 8.6.2004, 10:33